

**ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З
ДІТЬМИ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ
У ПРОСТОРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Бондаренко Р. М.,
Хортицький національний
навчально-реабілітаційний
багатопрофільний центр,
м. Запоріжжя

В умовах перегляду багатьох традиційних форм навчання і пошуку нових освітніх моделей виникає проблема сучасної підготовки практичних психологів у просторі післядипломної освіти, здатних швидко пристосовуватися до нових умов, що володіють високим професіоналізмом, затребуваних на ринку праці.

Сучасний етап розвитку суспільства пред'являє до роботи професіоналів, а значить, і до роботи закладів, зайнятих їх підготовкою, принципово нові вимоги. Система підготовки фахівців визначена специфікою конкретної професійної області. Проте зв'язок між вузами і сферою діяльності їх випускників не завжди надійний. Молодому фахівцеві після закінчення вищого навчального закладу вимагається, як правило, ще немало часу, щоб адаптуватися до умов професійної діяльності. Не дивлячись на те, що адаптація до умов роботи на конкретних місцях відбувається на базі основного багажу знань і умінь, що набуваються у вузі, одну з головних ролей грає наявність у молодого фахівця особистісної готовності до професійної діяльності. Більшість вузів країни в даний час використовують інформаційну модель навчання, яка орієнтує діяльність студентів на наступні напрями: прийняти інформацію, переробити її, продемонструвати міру її освоєння. Подібна модель сприяє розвитку пасивної ролі студента і формуванню мотивів «уникнення невдачі», направлена головним чином на придбання необхідних знань і слабо націлена на формування психологічної готовності

до професійної діяльності. Успішне формування професіоналізму особи і діяльності майбутніх фахівців базується на їх готовності до праці. Провідний складовий готовності до професійної діяльності є особистісна готовність, яка розуміється вченими як комплексне психологічне утворення, як сплав функціональних, операційних і особистісних компонентів. В даний час спостерігається великий попит на фахівців – психологів. Ця спеціальність є такою, що зажадалася в багатьох галузях. Але підготовка такого фахівця є також лише інформаційною. Основу професійної освіти майбутнього психолога складає систематичне вчення по відповідних дисциплінах. Професіоналізм особи передбачає об'єктивність психолога при сприйнятті і аналізі складних педагогічних ситуацій; уміння визначити круг доступних йому завдань; готовність застосувати свій професійний досвід відповідно до нових обставин, ситуацій. Вказане представляється можливим при ефективному включенні в процес професійної підготовки внутрішньої активності майбутніх фахівців в області психології. Це передбачає створення в рамках учбової програми відповідних умов для самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації особи студента. Але практика показує, що ці завдання частенько вирішують дисципліни, насичені в основному теоретичним матеріалом, який без відповідної практики важко застосувати до вирішення професійних проблем, тобто володіючи необхідними академічними знаннями, майбутні психологи рідко вживають їх в практичному досвіді. Розгляд різноманіття форм і змісту практичної діяльності психолога дозволяє краще зрозуміти, які вимоги пред'являє ця сфера до сучасного фахівця і, відповідно, до організації учбового процесу по підготовці психологів-професіоналів. В зв'язку з цим інтерес представляють ті ситуації в практичній діяльності психолога, які пред'являють особливі вимоги не лише до теоретичної підготовки психолога, його оснащеності різними методами і методиками, але і до особи [2,5].

Актуальність теми обумовлена тим, що продовжує залишатися розрив між вимогами професійно-особистісно орієнтованої парадигми освіти й

уніфікованим характером професіоналізації психологів. Це призводить до необхідності вдосконалювання професійної підготовки педагогів-психологів, які в соціально-економічних умовах, що змінилися, повинні бути творчими професіоналами, що вміють розробляти й реалізовувати різноманітні програми психологічної допомоги, працювати в освітніх установах різного типу.

Реалії життя поставили перед науково-практичними працівниками вирішення проблеми, розробки, впровадження та отримання результативності інтегративної та інклюзивної форм навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Такі підходи до спеціальної освіти дітей в нашій державі потребують перебудови та удосконалення дидактичних систем підготовки та перепідготовки психологів, вчителів та вихователів, яким доведеться працювати з цією категорією дітей [4]. Отже, перед системою післядипломної освіти постає проблема готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Проблема готовності у контексті професійного становлення особистості – одна з найважливіших для загальної і педагогічної психології. Не існує однозначного розуміння сутності і функцій зазначеного поняття, яке набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу. Проте відмінності у визначенні поняття готовності, що мають місце у різних авторів, дають підстави говорити про суперечливість існуючих точок зору, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття в експериментальну площину.

Значення поняття готовності, яке актуальне сьогодні для педагогічної психології, передовсім для педагогіки і психології вищої школи, вимагає переосмислення його змісту і функцій на методологічному і експериментальному рівнях. Дослідження цього напрямку базуються на вивченні і психологічному обґрунтуванні засобів навчання й удосконалення

системи підготовки спеціалістів.

Незважаючи на деякі відмінності в поглядах, можна виділити загальне в трактуванні поняття "готовність" – це особова форма інтерпретації змісту освіти, система інтеграційних властивостей, якостей і досвіду особи, що має ознаки загальної теоретичної і методичної готовності до професійної діяльності. В той же час готовність має певну специфіку – це професійні вміння і навички, і індивідуальний стиль їх реалізації, практико-орієнтовний досвід діяльності, рефлексія професійної діяльності.

Основу змісту готовності складає державний освітній стандарт вищої освіти, що включає формування готовності студентів до професійної діяльності на основі ідеї особово-орієнтованої підготовки.

Отже, готовність виступає одним з критеріїв результативності професійної підготовки фахівця і є сполучною ланкою між процесом підготовки ВНЗ і працею фахівця, де готовність виступає як позитивна установка на майбутню діяльність.

Центральною фігурою у досягненні мети, успішному розв'язанні завдань спеціальної освіти є психолог, здатний реалізувати основні програми за відповідним ступенем і варіантом спеціального навчання, керуючись при цьому знаннями унормованої системи показників психофізичного розвитку і освіченості, соціалізації та інтеграції особи з особливостями психофізичного розвитку на кожному етапі навчання з урахуванням її особливостей та потенційних можливостей [7].

Зважаючи на вищезгадане, приходимо висновку, що психологи загальноосвітніх дошкільних, шкільних закладів, рахуючись з освітніми та корекційними потребами дітей з психофізичними особливостями, приймають їх проблеми і готові професійно підійти до їх вирішення.

Сучасне розуміння специфіки навчально-виховної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку дозволяє зробити висновки, що існуюча система спеціального навчання і виховання не зовсім відповідає реальним можливостям своїх вихованців. Провідною ідеєю сучасної

спеціальної освіти, як показали спеціальні наукові дослідження дефектологів, повинно стати відхід від концентрації уваги на ураженні та орієнтація на ефективне використання збережених систем та функцій організму дитини, здатних взяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, які обумовлюють успішне засвоєння загальноосвітніх знань, формування практичних умінь, навичок, сприяють її адаптації та успішній інтеграції в суспільство [6].

Підготувати в сучасних умовах такого фахівця-психолога можливо лише у системі післядипломної підготовки, що здійснює заходи щодо удосконалення, поглиблення та диференціації вузівського навчально-виховного процесу. Зміни вищої педагогічної освіти перш за все передбачають впровадження в педагогічний процес ступеневої підготовки майбутніх педагогічних фахівців. Ступенева підготовка майбутніх психологів забезпечує особистості можливість більш точної визначеності з вибором освіти не відразу, в момент вступу до вищого навчального закладу, а після того, як отримані ґрунтовні знання з загальної педагогіки і психології, а також з клінічних і анатомо-фізіологічних основ психології. В системі ж післядипломної підготовки перед нами постає фахівець, певною мірою вже сформований як професіонал, але все ж таки ми пропонуємо розглядати післядипломну підготовку як наступну ланку навчання.

Щодо визначення змісту підготовки, то ми виходили із наступного: різних за спеціальностями фахівців наукової галузі "Психологія" повинно об'єднувати загальне, що відрізняє їх від фахівців будь-якої спеціальності напряму підготовки "Педагогічна освіта" – це ґрунтовні знання анатомічних, фізіологічних і клінічних основ психології, які складають базову спеціальну освіту майбутнього психолога не залежно від його спеціалізації. Це обумовлює включення в навчальний план підготовки психологів таких дисциплін, як анатомія, фізіологія, патологія і патофізіологія дітей і підлітків; невропатологія; психопатологія; анатомія, патологія і фізіологія органів слуху, зору; мовленнєві і сенсорні системи та їх порушення; клініка

розумової відсталості, дитячих церебральних паралічів, затримки психічного розвитку, дитячого аутизму. Це також тим актуально, що академічна освіта не завжди «встигає» за тими змінами що відбуваються в цих галузях науки.

Оскільки проведення практичних занять щодо саме дітей з особливостями психофізичного розвитку є проблематичним, то було запропоновано ввести до деяких міні – модулів тренінгові заняття з використанням психодраматичних технік.

Таким чином, підготовка фахівця психолога в умовах післядипломної освіти – складний процес, що виходить з якісно нового уявлення про освітню ситуацію. Цей процес характеризується тенденцією переходу від учбово-дисциплінарної до особистісної парадигми психологотипу педагогічної діяльності, орієнтованої на розвиток особистісних функцій самих психологів як суб'єктів учбового процесу, їх самовизначення відносно сенсу, цінностей змісту освіти і діяльності [4].

Література

1. Смирнова Е.У. Пути формирования модели специалиста с высшим образованием.Л., ЛГУ. 1977, 136с.
2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов н/Д.: Изд-во "Феникс", 1996. – 512 с.
3. Кузьмина Н.В. Научно-практические методы анализа педагогической ситуации / Н.В. Кузьмина // Психология - производству и воспитанию. - Л., 1977. – С. 211-224.
4. Нечипоренко В.В. Становлення освітнього реабілітаційного закладу нового типу //Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство.: Наук.–метод. зб. / За ред. І.Г. Єрмакова.- К., 2000. - 333 с.
5. Талызина Н.Ф. Пути разработки профиля специалиста. – Саратов: СГУ, 1987. – 176с.
6. Schopler E., Lansing M., Waters L.: Übungsanleitungen zur Förderung autistischer und entwicklungsbehinderter Kinder. Dortmund 2000
7. Maurice C., Ich würde Euch so gerne verstehen - Meine Kinder sind gefangen in ihrer eigenen Welt. Berg.-Gladbach 2002